

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Ekonomická fakulta

Studijní program : B 6208 Ekonomika a management
Studijní obor : Obchodní podnikání
Pracoviště: Ekonomická fakulta – Katedra ekonomiky

**Problémy nominální a reálné konvergence
vybraných nových členských zemí EU před
přijetím eura**

Vedoucí bakalářské práce : doc. Ing. Martin Macháček, Ph.D.
Autor : Adéla Novotná

2009

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
Ekonomická fakulta
Katedra ekonomiky
Akademický rok: 2007/2008

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Adéla NOVOTNÁ
Studijní program: B6208 Ekonomika a management
Studijní obor: Obchodní podnikání

Název tématu: Problémy nominální a reálné konvergence vybraných nových členských zemí EU před přijetím eura

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl práce:

Popsat problémy spojené s nominální a reálnou konvergencí České republiky (ČR) k Evropské unii (EU) v období před přijetím eura a porovnat situaci v ČR se situací dalších středoevropských členských zemí EU.

Metodický postup:

1. Studium odborné literatury se zaměřením na danou problematiku
2. Teoretický rozbor problémů spojených s nominální a reálnou konvergencí
3. Empirická analýza konvergenčních procesů
4. Syntéza dosažených poznatků a vyvození závěrů

Rámcová osnova:

1. Úvod
2. Teoretické vymezení nominální a reálné konvergence
3. Maastrichtská kritéria
4. Kodaňská kritéria
5. Reálný měnový kurz jako indikátor konvergence
6. Empirická analýza konvergenčních procesů v ČR
7. Porovnání s problémy dalších středoevropských členů EU
8. Závěr
9. Seznam literatury

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy: 40 - 50 stran
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

- Nachtigal, V., Tomšík, V.: Konvergence zemí střední a východní Evropy k Evropské unii. Praha, LINDE 2002. 232 s. ISBN 80-7201-361-0.
Vintrová, R.: Reálná a nominální konvergence v zemích středoevropské pětky. Politická ekonomie, 2007, č. 2, s. 206-227.
Slavík, C.: Reálná konvergence České republiky k Evropské unii v porovnání s ostatními novými členskými zeměmi. Politická ekonomie, 2007, č. 1, s. 23-40.
Frait, J., Komárek, L.: Na cestě do Evropské unie: nominální a reálná konvergence v tranzitivních ekonomikách. Finance a úvěr, 2001, č. 6, s. 314-329.

Vedoucí bakalářské práce: doc. Ing. Martin Macháček, Ph.D.
Katedra ekonomiky
Datum zadání bakalářské práce: 17. března 2008
Termín odevzdání bakalářské práce: 15. dubna 2009

prof. Ing. Magdalena Hrabánková, CSc.
děkanka

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA
Studentů 53
370 05 České Budějovice
IČ 600 75 658, DIČ CZ60075658

doc. Ing. Ivana Pálková Leitmanová, CSc.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 20. března 2008

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Problémy nominální a reálné konvergence vybraných nových členských zemí EU před přijetím eura vypracovala samostatně na základě vlastních zjištěných materiálů, které uvádím v seznamu použité literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích 10. 4. 2009

.....
Vlastnoruční podpis autora

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Ing. Martinu Macháčkovi, Ph.D. za cenné připomínky a odborné rady, kterými přispěl k vypracování této bakalářské práce a mé kamarádce Adéle Foldynové.

OBSAH

ÚVOD	2
1 TEORETICKÉ VYMEZENÍ NOMINÁLNÍ A REÁLNÉ KONVERGENCE	4
1.1 Ekonomická konvergence	4
1.2 Reálná konvergence	6
1.3 Nominální konvergence	8
1.4 Vztah nominální a reálné konvergence	8
2 MAASTRICHTSKÁ KRITÉRIA	10
2.1 Maastrichtská smlouva	10
2.2 Popsání jednotlivých maastrichtských kritérií	12
2.2.1 <i>Kritérium cenové stability</i>	12
2.2.2 <i>Kritérium úrokové míry</i>	13
2.2.3 <i>Kritérium vládního deficitu</i>	13
2.2.4 <i>Kritérium veřejného dluhu</i>	14
2.2.5 <i>Kritérium stability měnového kurzu</i>	14
3 KODAŇSKÁ KRITÉRIA	16
4 REÁLNÝ MĚNOVÝ KURZ JAKO INDIKÁTOR KONVERGENCE	19
4.1 Determinanty reálného kurzu	19
4.2 Vývojové trendy v tranzitivních ekonomikách	20
5 EMPIRICKÁ ANALÝZA KONVERGENČNÍCH PROCESŮ V ČR	23
5.1 Reálná konvergence ČR	23
5.2 Plnění maastrichtských kritérií	26
6 POROVNÁNÍ S PROBLÉMY DALŠÍCH STŘEDOEVROPSKÝCH ČLENŮ EU	33
7 ZÁVĚR	39
8 SUMMARY	43
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	45

Úvod

Se vstupem České Republiky do Evropské Unie se značně zvýšil zájem o problematiku ekonomické konvergence. Každá nová členská země EU se totiž v den svého vstupu, v případě České Republiky je to 1.5.2004, zavazuje k přijetí společné evropské měny bez zbytečných odkladů. Zavazuje se tedy k plnění konvergenčních kritérií, zejména nominálních (vyjadřující přibližování v úrovni nominálních veličin, především cenových hladin), která jsou z pohledu EU povinná a jsou jasně vymezena v podobě maastrichtských kritérií. Ovšem to neznamená za každou cenu tato kritéria splnit v co nejkratším možném čase, jen abychom mohli začít platit jinou měnou. Zájem však musí také směřovat k reálné konvergenci (vyjadřující přibližování v ekonomické úrovni země méně vyspělé k zemi či skupině zemí vyspělejších), která by měla být v takovém stavu, abychom mohli využít všech výhod a čelit všem rizikům, jež jsou se vstupem do měnové unie spojena. Nominální i reálná konvergence jsou do značné míry propojeny. Je tedy jasné, že jakožto členská země EU jednou budeme společnou evropskou měnou platit, otázkou však zůstává kdy!

Myslím si, že problematika ekonomické konvergence je v současné době velmi aktuální a proto jsem si ji také zvolila za téma své bakalářské práce. Mým cílem je přiblížit problematiku společného měnového systému EU (dále jen eurozóna), popsat problémy spojené s nominální a reálnou konvergencí České republiky a porovnat situaci v ČR se situací dalších vybraných středoevropských členských zemí EU. Zjistit, zda bude výhodné pro ČR do eurozóny vstoupit, či zda je reálné vstoupit do eurozóny do roku 2014. Vzhledem ke zvolenému cíli volím následující strukturu práce.

Jelikož vymezení pojmů reálné a nominální konvergence není jednoduché, je vhodné mu věnovat větší pozornost. Nejprve se zaměřuji na možnosti pojetí ekonomické konvergence s cílem vymezení reálnou a nominální konvergencí pro účely této práce. Následuje definice ukazatelů nominální a reálné konvergence. Pochopit dobře příslušnou terminologii je totiž základ pro orientování se v celé práci. Ráda bych, aby si i naprostý laik po přečtení této práce odnesl zajímavé poznatky.

Pro prezentaci teorie se zaměřuji na prozkoumání konkrétních číselných údajů o stavu konvergence v ČR, díky teoretickým znalostem jsem schopna tyto údaje komentovat. Konvergence ČR je posuzována s ohledem na vývoj v ostatních tranzitivních ekonomikách (Maďarsku, Polsku, Slovensku a Slovinsku) a u vybraných členů eurozóny, a to s cílem zmapovat postup konvergence ČR od počátku transformačního období, její dnešní pozici, popřípadě nastínit očekávaný budoucí průběh, který vzhledem k současné ekonomické recesi bude značně nejistý.

Z možných vědeckých metod práce využívám především narativní přístup v kombinaci s prvky kvantitativní analýzy. Základní metodou zkoumání je indukce, tj. vyvozování obecných závěrů z empirických údajů. Provádím časoprostorovou komparaci získaných empirických údajů, na tyto údaje aplikuji techniku zobrazování prostřednictvím dvourozměrných grafů a tabulek.

Předpokládám, že díky důležitosti, kterou dané téma pro ČR má, není tak velkým problémem, získat aktuální čísla, ať z pohledu Českého statistického úřadu, nebo ministerstva financí a České národní banky. Teoretické vymezení problému je možné díky studiu odborné literatury se zaměřením na danou tematiku.

1 Teoretické vymezení nominální a reálné konvergence

Cílem této kapitoly je seznámit čtenáře s pojmem ekonomická konvergence obecně a dále vymezení pojmů nominální a reálné konvergence.

1.1 Ekonomická konvergence

Termín „konvergence“ obecně vyjadřuje sblížení, sbíhavost, přibližování se k určité úrovni, resp. snižování rozdílu mezi dvěma veličinami v čase (tj. diference obou proměnných se v čase zmenšuje směrem k nulové hodnotě). Tento termín bývá používán i v dalších vědních oborech, jako v přírodovědě, v lékařství, v matematice...

Specifický význam má konvergence v ekonomickém oboru. Ekonomická konvergence znamená zmenšující se (při opačném pohybu se hovoří o divergenci) rozdíly v životní úrovni a posléze i v ekonomické úrovni a hospodářské výkonnosti jednotlivých států, zemí, případně jejich regionů. Ekonomická konvergence je tedy úkazem mezinárodních ekonomických komparací, při nichž se sleduje zejména to, jak se zmíněné rozdíly v ekonomické síle a výkonnosti jednotlivých srovnávaných zemí mění s pohybem v čase. Nejde jen o to, zda se zužují nebo rozšiřují, ale i o to, jak rychle tyto změny probíhají.

Kategorie ekonomické konvergence v základní představě úzce souvisí s problematikou studia dlouhodobého hospodářského růstu, zejména s výzkumem ekonomické teorie růstu. Cílem této teorie je zkoumat a objasnit faktory ovlivňující tempa ekonomického růstu v jednotlivých zemích a vysvětlit rozdíly v tempech a úrovních jejich reálných důchodů na hlavu.

Koncem 50. let a v 60. letech 20. století to byla především neoklasická teorie růstu, později (koncem 80. let a počátkem 90. let) pak tzv. teorie endogenního růstu, též označovaná jako nová teorie růstu, která se zaměřuje na problematiku rozvojových

zemí. V centru pozornosti těchto teorií byl zejména problém měření hospodářské zaostalosti chudých zemí za zeměmi hospodářsky vyspělými a sledování, jak se tato zaostalost mění.

Měření se provádělo vzájemným porovnáním hodnot vybraného reálného makroagregátu jednotlivých zemí v relaci na obyvatele. Empirické studie se při tom nejčastěji zaměřují na reálný hrubý domácí produkt nebo národní produkt, resp. na národní důchod připadající v průměru na obyvatele. Jiné práce berou v úvahu hrubý domácí produkt (dále už jen HDP) vytvořený za rok v průměru jedním pracovníkem, nebo HDP vytvořený pracovníkem v průměru jeho hodinovou prací. Některé další výzkumy pracují se souhrnnou produktivitou faktorů, nebo soustřeďují pozornost na faktory ovlivňující ceny výstupů (např. reálné mzdy nebo rychlost obratu kapitálu). Při vyhodnocování těchto vesměs jednoaspektových měření se obvykle využívají postupy regresní analýzy.

V literatuře se obvykle rozlišují dva typy konvergence: sigma konvergence (rozptyl okolo průměrného národního důchodu) a beta konvergence (vyjadřuje relativní nárůst ekonomické výkonnosti bohatých a chudých zemí). Pojetí konvergence se snaží objektivně odvodit obecně platné relace mezi vývojem charakteristik v reálném ekonomickém dění. Z tohoto důvodu je při studiu a výzkumu konvergence v tomto pojetí relevantní dlouhodobý časový aspekt. Pracuje se s časovými úseky minimálně několika desetiletí. Čím delší časový úsek je zmapován, tím se odvozené poznatky považují za průkaznější.

Počátkem 90. let minulého století nabyla kategorie ekonomické konvergence spolu s empirickými výsledky jejího měření nově na významu v souvislosti s vlnou přeměn středoevropských a východoevropských bývalých centrálně plánovaných ekonomik v ekonomiky tržní. Jejich téměř půlstoletí trvající izolace od tržně fungující části světové ekonomiky v podmínkách silného mezinárodního napětí mezi oběma částmi rozděleného světa měla za následek jejich značnou zaostalost a od počátku 90. let zároveň i vůli a snahu tuto zaostalost co nejrychleji překonávat, přičemž tento proces je

neodmyslitelně spojen s integrací těchto ekonomik do struktur EU. Namísto konvergence bez přívlastků patřící do teorie růstu se v tomto kontextu (tj. konvergence jako výsledek bezprostředního srovnání vývoje dvou nebo několika konkrétních národních ekonomik v určitých časových bodech nebo intervalech) hovoří mj. o nominální a reálné konvergenci.¹

1.2 Reálná konvergence

Reálná konvergence představuje přibližování ekonomické úrovně k úrovni jiné vyspělé země nebo skupiny zemí (v rámci integračního seskupení).² Je založena na konvergenci strukturální, na přizpůsobení sektorového i odvětvového složení produkce radikálním změnám trhů a trvale se měnící struktuře poptávky. Její postup lze měřit snižováním rozdílu v úrovni hrubého domácího produktu na obyvatele vyjádřeného v paritě kupní síly, to je po vyloučení diferencí v cenových hladinách.³

Ekonomická úroveň je přitom kategorií obtížně měřitelnou, protože v sobě zahrnuje nejen úroveň výroby v přepočtu na 1 obyvatele, ale i úroveň spotřeby zboží a služeb na hlavu obyvatele (životní úroveň), rozvinutost infrastruktury, zapojení země do mezinárodní dělby práce apod. Z tohoto hlediska vždy neplatí, že dvě země, které mají stejnou úroveň výroby na 1 obyvatele, musí mít i stejnou životní úroveň.⁴

Jak už bylo řečeno, ukazatel, který nám charakterizuje ekonomickou úroveň, je HDP (hrubý domácí produkt). HDP nám určuje celkové příjmy a výdaje v ekonomice. Při srovnávání se však využívá HDP na obyvatele,⁵ který měří příjmy i výdaje průměrného člověka v ekonomice. Hrubý domácí produkt neměří přímo ty významné skutečnosti, které život dělají smysluplným a hlubokým, ale dělá to nepřímým, že měří naši

¹ Nachtigal, V., Tomšík, V.: *Konvergence zemí střední a východní Evropy k Evropské unii*, 2002, str. 9-12

² Spěváček, V., Vintrová, R., Hájek, M., Žďárek, V.: *Růst, stabilita a konvergence české ekonomiky v letech 1996-2005*, 2005, str. 50.

³ Fassmann, M., (koordinátor projektu): *Sociální a ekonomické souvislosti integrace České republiky do Evropské unie: (ekonomická konvergence, konkurenceschopnost a sociální soudržnost)*, 2002, str. 61

⁴ Spěváček, V.: *Makroekonomická analýza a prognóza*, 1996 str. 39

⁵ tj. HDP daného státu/počet obyvatel

schopnost těchto skutečností dosáhnout.⁶ Statistická srovnání HDP mezi jednotlivými zeměmi tedy vypovídají velmi reálně o rozdílech v tom, jak lidé žijí. Tato srovnávání provádí v podmínkách EU EUTOSTAT.

Ekonomiky se liší nejen svojí ekonomickou úrovní na obyvatele resp. pracovníka, ale také úrovní cenové hladiny. Z parity kupní síly a oficiálního směnného kurzu lze vypočítat dva koeficienty, které jsou z analytického hlediska významné.

Prvním z nich je *srovnatelná cenová hladina*, která vyjadřuje, kolik peněžních jednotek je v každé zemi nutno vynaložit na nákup stejného koše zboží a služeb a vypočítáme ji z podílu hodnot parit kupní síly (PPS) a směnných kurzů (ER)⁷:

$$\text{CPL} = (\text{PPP}/\text{ER}) \times 100 [\%]^8$$

Ukazatel CPL se vyjadřuje v procentech.⁹ Obecně platí, že pokud je hodnota CPL na úrovni HDP < 100, celková cenová úroveň je v dané zemi nižší oproti referenční zemi (či skupině zemí).¹⁰

Druhým ukazatelem je ERDI, *odchylka směnného kurzu od parity kupní síly*. Tento ukazatel vyjadřuje míru podhodnocení či nadhodnocení národní měny.

Přestože je HDP na obyvatele v PPS často používaným ukazatelem reálné konvergence, je nutné si uvědomit, že jeho vypovídací schopnost je omezená, což vede k analýze reálné konvergence pomocí dalších vysvětlujících faktorů. Za takové měřítko reálné konvergence lze považovat reálný měnový kurz, který tvoří pomyslnou spojnici mezi nominální a reálnou konvergencí. Podrobněji bude tato veličina probírána v kapitole 5.

⁶ Mankiw, N. G.: *Zásady ekonomie*, 2000, str. 479

⁷ Jde o oficiální směnné kurzy. (Kadeřábková, A.: *Základy makroekonomické analýzy: růst, konkurenceschopnost, rovnováha*, 2003, str. 56)

⁸ Kadeřábková, A.: *Úvod do ekonomické analýzy*, 2001, str. 22

⁹ Kadeřábková, A.: *Úvod do ekonomické analýzy*, 2001, str. 22

¹⁰ Kadeřábková, A.: *Základy makroekonomické analýzy: růst, konkurenceschopnost, rovnováha*, 2003, str. 55

Další faktory, které bychom neměli opomíjet jsou: vzdělání populace, kvalita institucí... V případě některých tranzitivních zemí nesmíme opomenout to, že zde nebývá dostatečné pokrytí území statistickými šetřeními nebo zde působí specifické vnější vlivy. Žádné z těchto faktorů však HDP nezahrnuje, proto není dobré se při hodnocení omezovat pouze na tento ukazatel.

1.3 Nominální konvergence

S vymezením nominální konvergence je to trochu obtížnější než s vymezením konvergence reálné. Neexistuje jednoznačná definice, záleží spíše na přístupu autora.

Nominální konvergenčí v širokém slova smyslu se rozumí přibližování nominálních veličin – měř inflace, úrokových měr, nominálních mezd atd.¹¹ V užším slova smyslu je chápána jako konvergence cen, tedy jako absolutní změna cenové hladiny. Ve vztahu k EU se postup nominální konvergence obvykle charakterizuje plněním maastrichtských kritérií, která jsou podmínkou přijetí členských zemí do eurozóny. To jsou však kritéria, formulovaná za účelem udržení stability společné měny. Nevyjadřují tedy souvislosti reálné a nominální konvergence.

Nominální konvergence často bývá důsledkem konvergence reálné.

1.4 Vztah nominální a reálné konvergence

Reálná a nominální konvergence probíhají souběžně a navzájem se ovlivňují. Země s nízkou ekonomickou úrovní mají též nízkou cenovou úroveň ve srovnání se zeměmi ekonomicky vyspělejšími a ještě nižší je jejich relativní mzdová úroveň, resp. úroveň pracovních nákladů. S růstem ekonomické úrovně stoupá cenová hladina, dochází k reálnému zhodnocování měny a zvyšuje se i relativní úroveň mezd. Méně vyspělé

¹¹ Fassmann, M., (koordinátor projektu): *Sociální a ekonomické souvislosti integrace České republiky do Evropské unie: (ekonomická konvergence, konkurenceschopnost a sociální soudržnost)*, 2002, str. 75

země svou konkurenceschopnost v mezinárodním měřítku zakládají ve větší míře na nízkých mzdách a nízkých cenových výrobních nákladech. Zatímco tyto „low cost economies“ využívají převážně nákladovou (cenovou) konkurenční schopnost země, ekonomicky vyspělé země mají lepší předpoklady k necenové (kvalitativní) konkurenční schopnosti.

Pro bezporuchový průběh integračního procesu má rozhodující význam harmonický průběh vyrovnávání ekonomické úrovně na základě předstihu v růstu produktivity práce, cenové úrovně a mzdové úrovně. Příliš rychlý vzestup hladiny spotřebitelských cen, nepodložený dostatečným předstihem v růstu produktivity práce a na něj navazujícím růstem mezd, by mohl ohrozit vývoj životní úrovně v důsledku poklesu reálných mezd a všech reálných příjmů obyvatelstva. Příliš silné mzdové tlaky, vynucující si růst mezd neodpovídající produktivitě práce, by vedly ke snížení konkurenceschopnosti podnikatelské sféry, ke zpomalení ekonomického růstu a koneckonců zvýšení nezaměstnanosti.

Růstovou dynamiku uváděných parametrů je nutno posuzovat s přihlédnutím k jejich výchozí úrovni, v níž mohou existovat určité rezervy. Jestliže mzdová úroveň a úroveň celkových pracovních nákladů zaostává podstatně více než úroveň produktivity práce, pak dočasný rychlejší růst jednotkových pracovních nákladů vyrovnává výchozí neúměrně hlubokou mezeru a přímo neohrožuje cenovou konkurenceschopnost, pokud nepřesáhne určité meze. V takové situaci se ve značném rozsahu nacházejí nové členské země EU. S dosažením vyšší ekonomické vyspělosti pak tyto země mohou „přepínat“ z profilujícího zaměření na cenovou konkurenceschopnost více na kvalitativní (necenovou) konkurenceschopnost.¹²

¹² Spěvák, V., Vintrová, R., Hájek, M., Žďárek, V.: *Růst, stabilita a konvergence české ekonomiky v letech 1996-2005*, 2005, str. 56-57

2 Maastrichtská kritéria

Maastrichtská konvergenční kritéria představují soubor pravidel, která je členská země EU povinna plnit, aby mohla přijmout společnou měnu euro. Vymezena jsou tzv. Maastrichtskou smlouvou a podrobněji specifikována v Protokolu o konvergenčních kritériích a v Protokolu o postupu při nadměrném schodku, jež jsou součástí smlouvy. Jsou stejná pro všechny uchazeče o euro, kteří jsou individuálně a pravidelně hodnoceni Evropskou komisí a Evropskou centrální bankou v dokumentu nazývaném Konvergenční zpráva.

Maastrichtská kritéria jsou založena na myšlence, že vstupu do eurozóny musí předcházet dostatečný stupeň nominální konvergence posuzované z hlediska cenové stability, velikosti úrokových sazeb, fiskální udržitelnosti a stability měnového kurzu. Požadavky reálné konvergence se tato kritéria nezabývají. Všechna kritéria mají v hodnocení uchazečské země stejnou váhu a je zapotřebí je plnit současně. Stále větší důraz je kladen na jejich dlouhodobou udržitelnost, tj. na schopnost země prokázat jejich dodržování i v letech budoucích. Smyslem tohoto požadavku je zajistit, aby se členem eurozóny staly pouze ty země, které nebudou ohrožovat celistvost a stabilitu měnové unie.

2.1 Maastrichtská smlouva

Maastrichtská smlouva je neformální název pro Smlouvu o Evropské unii, která přinesla jednu z největších právních úprav zakladatelských smluv Evropského hospodářského společenství. Její zrod je připomínán třemi významnými daty. Za prvé je to prosinec 1991, kdy na zasedání Evropské rady v nizozemském Maastrichtu se představitelé členských zemí shodli na jejím finálním znění. Za druhé je to únor 1992, kdy opět v Maastrichtu byla smlouva slavnostně podepsána. A za třetí je to listopad 1993, kdy po obtížném ratifikačním procesu smlouva nabyla účinnosti.

Maastrichtská smlouva shrnula výsledky dvou mezivládních konferencí, z nichž jedna se zabývala problematikou politické unie a druhá problematikou měnové unie. Ve své politické části smlouva obohatila fungování Společenství mnoha novými rysy. Institucionálně byl ukotven pojem Evropská unie, přičemž všem evropským zemím bylo přiznáno právo na členství v EU. Ustavena byla tzv. třípilířová struktura EU (nadmárodní pilíř Evropského společenství a dva mezivládní pilíře Společné zahraniční politiky a Spolupráce v oblasti justice a vnitra). Zformulován byl konstituční princip subsidiarity a posíleny byly kompetence evropského parlamentu. Zavedeno bylo občanství EU a vyjmenována byla některá s tím spojená práva. Založen byl Fond soudržnosti a deklarován byl závazek EU podílet se na rozvoji transevropských sítí. Přijat byl Protokol o sociální politice, který zakotvil principy Charty základních sociálních práv zaměstnanců Evropských společenství.

Zásadní průlom však Maastrichtská smlouva přinesla v oblasti dosažení cíle Hospodářské a měnové unie. Proces utváření měnové unie byl rozvržen do tří stádií, která byla ukotvena pevnými daty. Jako nejzazší termín vzniku měnové unie byl stanoven 1. leden 1999. Zformulována byla maastrichtská konvergenční kritéria, jejichž splněním byla podmíněna účast v měnové unii. Členství v měnové unii bylo koncipováno jako povinné, pouze Dánsko a Velká Británie si vyjednaly výjimku na zavedení společné měny. Vyjasněno bylo též institucionální zabezpečení měnové unie v čele s Evropskou centrální bankou, pověřenou mandátem pečovat o cenovou stabilitu.

2.2 Popsání jednotlivých maastrichtských kritérií

2.2.1 KRITÉRIUM CENOVÉ STABILITY

Kritérium cenové stability, znamená, že členský stát vykazuje dlouhodobě udržitelnou cenovou stabilitu a průměrnou míru inflace měřenou v průběhu jednoho roku před provedeným šetřením, jež nepřekračuje o více než 1,5 procentního bodu míru inflace nejvýše tří členských států, které v oblasti cenové stability dosáhly nejlepších výsledků. Inflace se měří pomocí indexu spotřebitelských cen na srovnatelném základě s přihlédnutím k rozdílnému vymezení pojmů v jednotlivých členských státech.

Uplatňování těchto ustanovení při hodnocení plnění kritéria cenové stability:

- Vymezení „nejvýše tří členských států, které v oblasti cenové stability dosáhly nejlepších výsledků“, které je použito v definici referenční hodnoty, se v praxi uplatňuje jako nevážený aritmetický průměr míry inflace ve třech zemích, které dosáhly nejnižší míry inflace, za předpokladu, že tato míra inflace je v souladu s požadavky cenové stability.
- Požadavek cenové stability při výběru tří zemí, které dosáhly v oblasti cenové stability nejlepších výsledků, ponechává volný prostor pro výběr těchto zemí. V současné době se uplatňuje pravidlo, že se jedná o tři země s nejnižší kladnou inflací.
- Co se týká „průměrné míry inflace měřené v průběhu jednoho roku před provedeným šetřením“, tato míra inflace se vypočítává pomocí přírůstku aktuálního průměru harmonizovaného indexu spotřebitelských cen za posledních 12 měsíců ve srovnání s předchozím průměrem za 12 měsíců.
- Inflace se měří pomocí tzv. harmonizovaného indexu spotřebitelských cen (HICP)¹³

¹³ HICP vznikl jako reakce na potřebu vytvořit srovnatelné indexy spotřebitelských cen, aby bylo možné změřit trendy inflace členských států EU jako kritérium vstupu do měnové unie. Aspekty výpočtů národních indexů se totiž v jednotlivých státech mohou odlišovat.

2.2.2 KRITÉRIUM ÚROKOVÉ MÍRY

Kritérium konvergence úrokových sazeb, znamená, že v průběhu jednoho roku před šetřením průměrná dlouhodobá nominální úroková sazba členského státu nepřekračovala o více než 2 procentní body úrokovou sazbu nejvýše tří členských států, které dosáhly v oblasti cenové stability nejlepších výsledků. Úrokové sazby se zjišťují na základě dlouhodobých státních dluhopisů nebo srovnatelných cenných papírů, s přihlédnutím k rozdílnému vymezení pojmů v jednotlivých členských státech.

Uplatňování těchto ustanovení při hodnocení plnění kritéria dlouhodobých úrokových sazeb:

- Při zkoumání „průměrné dlouhodobé nominální úrokové sazby“ za období „jednoho roku před šetřením“ se tato dlouhodobá úroková sazba vypočítává jako aritmetický průměr za posledních 12 měsíců, za které jsou k dispozici údaje o HICP.
- Zadruhé, úroková sazba nejvýše tří členských států, které dosáhly v oblasti cenové stability nejlepších výsledků“, pomocí které je definována referenční hodnota, se určuje jako nevážený aritmetický průměr dlouhodobých úrokových sazeb ve třech zemích, které dosáhly nejnižší míry inflace. Úrokové sazby se měří na základě harmonizovaných dlouhodobých úrokových sazeb, které byly sestaveny pro vyhodnocování konvergence.

2.2.3 KRITÉRIUM VLÁDNÍHO DEFICITU

Kritérium vládního deficitu se zaměřuje na krátkodobý až střednědobý stav veřejných financí. Poměr plánovaného nebo skutečného schodku veřejných financí k hrubému domácímu produktu nesmí překročit referenční hodnotu, která činí 3% HDP, ledaže by:

- buď poměr podstatně a nepřetržitě klesal a dosáhl úrovně, která se blíží doporučené hodnotě,

- nebo by překročení doporučené hodnoty bylo pouze výjimečné a dočasné a poměr zůstal blízko doporučené hodnotě

2.2.4 KRITÉRIUM VEŘEJNÉHO DLUHU

Má vypovídací schopnost o dlouhodobé udržitelnosti veřejných financí. Poměr veřejného zadlužení k hrubému domácímu produktu nesmí překročit doporučenou hodnotu, která činí 60 % HDP, ledaže se poměr dostatečně snižuje a blíží se uspokojivým tempem k doporučené hodnotě.

- Zpráva Evropské komise by také měla přihlédnout k tomu, zda schodek veřejných financí převyšuje veřejné investiční výdaje, a vyhodnotit i další významné ukazatele, včetně střednědobé hospodářské a rozpočtové situace v členském státu.
- Komise může také vypracovat zprávu, je-li i přes plnění kritérií toho názoru, že v některém členském státě existuje riziko nadměrného schodku. Zprávu Komise zhodnotí ve svém stanovisku Hospodářský a finanční výbor.¹⁴

2.2.5 KRITÉRIUM STABILITY MĚNOVÉHO KURZU

Kritérium účasti v mechanismu směnných kurzů Evropského měnového systému¹⁵, znamená, že členský stát alespoň po dobu posledních dvou let před šetřením dodržoval flukтуаční rozpětí stanovené mechanismem směnných kurzů Evropského měnového systému, aniž by byl směnný kurz vystaven silným tlakům. Zejména pak nesměl členský stát v tomto období z vlastního podnětu devalvovat dvoustranný střední kurz své měny vůči měně kteréhokoli jiného členského státu.

¹⁴ Je poradním orgánem rady Ecofin (rada ministrů financí a hospodářství). Primárním účelem výboru je informovat Radu Ecofin o hospodářském a finančním vývoji EU včetně finanční stability.

¹⁵ EMS vznikl v r. 1979, jako dohoda zemí Evropského společenství, že na sebe navzájem naváží kurzy svých měn, s cílem stabilizovat měnové kurzy, podpořit konvergenci členských států.

Uplatňování těchto ustanovení při hodnocení plnění kritéria směnných kurzů:

- Smlouva odkazuje na kritérium účasti v Evropském mechanismu směnných kurzů¹⁶ (ERM do prosince 1998 a následně ERM II od ledna 1999).
- Evropská centrální banka v souladu se zněním Smlouvy vyhodnocuje, zda se země účastnila mechanismu ERM II „alespoň po dobu posledních dvou let před šetřením“.
- Co se týče definice „normálního fluktuačního rozpětí“, ECB vychází z formálního stanoviska, které přednesla Rada EMI¹⁷ v říjnu 1994.¹⁸

¹⁶ Původní kurzový mechanismus ERM vytvořený v souvislosti se zavedením předchůdce eura prošel za poslední více než desetiletí dynamickým vývojem na ERM II, došlo k rozšíření fluktuačního pásma ERM z $\pm 2,25$ % na ± 15 % (srpen 1993). Za druhé, zavedení jednotné měny euro (k 1. 1. 1999), které znamenalo posun od multilaterálního kurzového systému ERM k bilaterálnímu systému ERM II, kde jsou měny zúčastněných zemí vázány na euro.

¹⁷ Evropský měnový institut

¹⁸ Ministerstvo financí. *Zavedení eura* [online]. 2008 [cit. 2009-02-01]. Dostupný z WWW: <http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/euro_podmin_prijeti.html>.

3 Kodaňská kritéria

Členské státy Evropské unie se v roce 1993 v Kodani poprvé rozhodly, že země střední a východní Evropy by mohly vstoupit do EU, pokud splní určitá kritéria. Kodaňská kritéria mají zajistit připravenost kandidátských zemí na přistoupení do EU v politické, hospodářské a legislativní oblasti. V červnu 1993 stanovili vedoucí představitelé EU na zasedání Kodani tři kritéria, která musí každá kandidátská země splnit, aby mohla vstoupit do Evropské unie. Na rozdíl od Maastrichtských kritérií nemají tato kritéria přesně stanovenou hranici, v hodnocení se přistupuje k jednotlivým státům individuálně. Posuzuje se celková připravenost státu vstoupit do EU. Stát musí mít dobré výchozí politické, hospodářské a legislativní zázemí. Navíc musí mít veřejnou správu, která je schopná zavádět a prosazovat zákony EU. EU si vyhrazuje právo rozhodnout, kdy kandidátská země tato kritéria splnila a kdy je EU připravena nového člena přijmout.

Zprv musí mít kandidátská země stabilní instituce zaručující demokracii, právní stát, dodržování lidských práv a úctu k menšinám a jejich ochranu. Na summitu v Kodani bylo stanoveno, že z ekonomického hlediska členství vyžaduje "existenci fungujícího tržního hospodářství a schopnost odolávat konkurenčním tlakům a tržním silám v rámci Unie". Fungující tržní ekonomika předpokládá mimo jiné liberalizaci cen a obchodu, směnitelnost měny a účinný právní systém včetně podmínek pro uplatňování vlastnických práv. K výkonnosti tržní ekonomiky přispívá i makroekonomická stabilita a konsensus o hlavních cílech hospodářské politiky. Znakem standardní tržní ekonomiky je rozvinutý finanční sektor a volný vstup na trh a odchod z něj.

Za druhé musí mít kandidátská země fungující tržní hospodářství. Plnění druhého dílčího ekonomického kritéria - schopnost odolávat konkurenčním tlakům a tržním silám v EU - vyžaduje, aby řídicí sféra přijímala rozhodnutí v podmínkách předvídatelnosti. Pro ekonomiku je třeba zajistit dostatečné množství lidského a fyzického kapitálu včetně odpovídající infrastruktury. Státní podniky musí být restrukturalizovány a investice zaměřeny na zlepšení jejich efektivnosti. Kandidátské

země budou o to schopnější převzít závazky vyplývající z členství, o co víc se ještě před přijetím integrují s EU v obchodní oblasti. Objem i rozsah obchodovaných výrobků s členskými státy to potvrzují.

Třetí oblastí je politické a právní prostředí. Členství v EU s sebou nese určité závazky, které státy musí být schopny převzít. Vstupující země se zavazují k plnění Maastrichtských kritérií, dále k podpoře politických cílů Unie (tzv. *acquis*) atd. *Acquis communautaire* zahrnuje souhrn zákonů a ustanovení přijatých příslušnými orgány během jednotlivých etap integračního procesu. Pro země přijímané za nové členy EU spočívá význam tohoto souboru v potenciálním závazku, že dotyčná země vezme za své stávající i budoucí práva a povinnosti spjaté se systémem a institucionálním rámcem EU včetně práv a povinností vyplývajících z multilaterálních i bilaterálních dokumentů, jež EU a její členské země podepsaly. Včlenění *acquis communautaire* do zákonodárství kandidátského státu znamená pro tento stát zpravidla řadu přínosů.¹⁹

Evropská rada na svém zasedání v Lucemburku v prosinci 1997 rozhodla o zahájení jednání o vstupu do Evropské unie se šesti zeměmi: Českou republikou, Estonskem, Kypr, Maďarskem, Polskem a Slovinskem. Tyto země tvořily tzv. první vlnu kandidátských zemí. V tzv. druhé vlně, s níž se začalo vyjednávat o rok později, byly Bulharsko, Litva, Lotyšsko, Malta, Rumunsko a Slovensko.

Na summitu Evropské rady v Kodani (12. – 13. prosince 2002) ukončila Komise jednání o vstupu s deseti kandidátskými zeměmi – Kypr, Českou republikou, Estonskem, Litvou, Lotyšskem, Maďarskem, Maltou, Polskem, Slovenskem, Slovinskem – a umožnila jim tak stát se 1. května 2004 členy Evropské unie.

Informace o dosaženém stupni transformace směrem ke standardním tržním ekonomikám v deseti kandidátských zemích střední a východní Evropy vycházely z pravidelného hodnocení dosaženého stupně transformace, které byly prováděny od roku 1994. Za základní indikátory byly zvoleny nejdůležitější prvky standardní tržní

¹⁹ Landorová, A.: *Reálná a nominální konvergence v integraci České republiky s Evropskou unií*. Aplikované právo. 2003, č. 3, s. 16.

ekonomiky: trhy a obchod, podniková sféra a finanční instituce. Pomocí indikátorů se vyjadřuje pokrok, kterého jednotlivé země v procesu přibližování ke standardním tržním ekonomikám dosáhly. Základem porovnání jsou výsledky vyspělých průmyslových tržních ekonomik, přičemž se vychází z toho, že neexistuje žádná perfektně fungující tržní ekonomika a proces transformace není ohraničen jednotným časovým horizontem.

4 Reálný měnový kurz jako indikátor konvergence

Toto téma jsem již zmínila v kapitole o reálné konvergenci. Reálný měnový kurz bývá považován za jednu z nejdůležitějších cen v ekonomice. Stačí totiž malá změna této veličiny a ovlivní to vše ostatní (spotřebitele, výrobce). Jakožto měřítko reálné konvergence nám ukazuje reálné zhodnocování měn tranzitivních ekonomik ve vztahu k měnám zemí EU. Z tohoto reálného zhodnocování zároveň vyplývá sblížení cenových hladin tranzitivních ekonomik s cenovými hladinami zemí EU. V této kapitole se zaměřím na determinanty, které reálný měnový kurz ovlivňují a dále pak na vývoj kurzu v tranzitivních zemích.

4.1 Determinanty reálného kurzu

Je velmi důležité rozumět faktorům, které způsobují reálné zhodnocování, abychom si mohli odvodit, zda vývoj reálného kurzu je, či není v souladu s udržitelným trendem. Vývoj reálného kurzu ovlivňuje externí konkurenceschopnost, složení výdajů, přechodný vývoj spotřeby a úspor. „Rovnovážený reálný kurz můžeme proto definovat jako reálný kurz, který je v každém období konzistentní s rovnováhou na trhu neobchodního zboží a intertemporální solventností běžného účtu“.²⁰ Pokud by veškeré zboží na trzích bylo dokonalými substituty, nedocházelo by ke změnám reálného kurzu pro obchodovatelné zboží. V realu ale existuje několik faktorů, které nám reálný kurz pro obchodovatelné zboží ovlivňují.

Národní úspory a investice

Rozdíl národních úspor a investic nám charakterizuje běžný účet. Čisté národní úspory v sobě skrývají bilanci veřejných financí. Fiskální politika působí na reálný kurz, efekt však není jednoznačný. Tradiční model říká, že přísnější fiskální politika vede k růstu národních úspor, snížení reálných úrokových sazeb a zhodnocení reálného kurzu. Podle

²⁰ Frait, J., Komárek, L.: *Dlouhodobý rovnovážný reálný měnový kurz koruny a jeho determinanty*. Praha, 1999, VP č. 9.

stavových metod vede stálé fiskální upevnění k přírůstku čistých zahraničních aktiv a reálnému zhodnocení měny. Dalším parametrem reálného kurzu jsou čisté soukromé úspory. Výše těchto úspor z části závisí na věkové struktuře obyvatel. Reálné zhodnocení měny bývá doprovázeno růstem čistých soukromých úspor.

Směnné poměry

Lepší směnné poměry²¹ vedou k reálnému zhodnocení. Směnné poměry malých ekonomik, orientovaných na průmysl, závisí zejména na vývoji vnějších činitelů (ceny klíčových surovin). Pokud snížíme cenu u těchto surovin, mělo by to vést k reálnému zhodnocení. Naopak tomu může být u zemí, které tyto suroviny vyvážejí. Na zlepšení směnných poměrů u tranzitivních ekonomik působí i vnitřní činitelé (lepší kvalita, zavádění efektivního marketingu).

Světové reálné úrokové sazby

Reálné úrokové sazby hlavních světových měn jsou dalším vnějším činitelem pro malé otevřené ekonomiky. Pokud světové reálné úrokové sazby rostou a domácí reálné sazby nikoli, dochází k reálnému znehodnocení domácí měny vlivem čistého odlivu krátkodobého kapitálu. Dlouhodobý efekt nemusí být vždy jednoznačný, závisí na tom, zda je země čistým mezinárodním dlužníkem či věřitelem.

4.2 Vývojové trendy v tranzitivních ekonomikách

Nominální i reálné kurzy tranzitivních ekonomik se oproti kurzům vyspělých ekonomik chovají do jisté míry odlišným způsobem. Základní kurzové vývojové vztahy jsou stejné jak pro tranzitivní tak pro vyspělé ekonomiky. V tranzitivních ekonomikách probíhají navíc určité procesy, které jsou spojeny s podstatou transformace, s rozvojem jednotlivých dílčích trhů, s deregulací trhů, s měnící se strukturou relativních cen apod. Tyto procesy se odrážejí v dlouhodobých kurzových trendech. Právě těmito trendy se

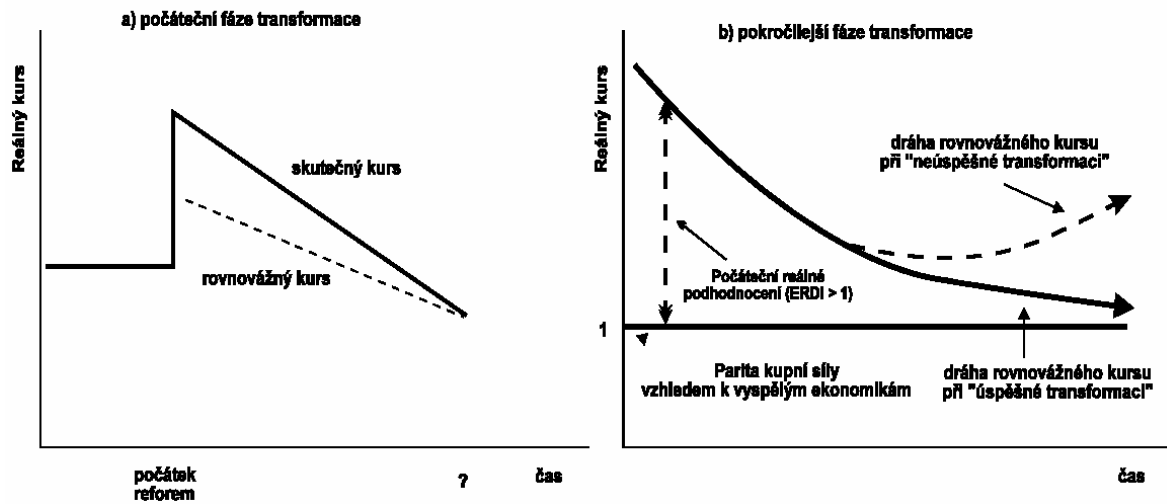
²¹ Určují směnu mezi dvěma měnami, odpovídají poměru kupních sil obou měn

nyní budeme zabývat podrobněji. Pochopení je základem pro zdůvodnění kurzového režimu v tranzitivní ekonomice.

Ekonomiky zemí bývalého socialistického bloku procházející transformací se vyznačují určitými typickými rysy v kurzovém vývoji. Na počátku transformace došlo k prudkému nominálnímu a reálnému znehodnocení měny. Vysvětlit to lze prudkým nárůstem poptávky po zahraničních aktivech v důsledku uvolnění měnového trhu a očekávaného inflačního skoku spojeného s cenovým uvolňováním i se snahou centrální banky stanovit počáteční snížení kurzu na dostatečně vysoké úrovni. Po vstřebání počátečního šoku nastane několikaletá fáze reálného zhodnocování, kdy se dráha skutečného reálného kurzu bude přibližovat dráze rovnovážného kurzu (viz levá strana obr. 1).

Pokud jde o vývoj reálného kurzu, v pokročilejší fázi transformace se může pohybovat kolem rovnovážného. Mohou vznikat i delší období reálného nadhodnocení. Pravá strana obr. 1 současně naznačuje, že nemusí být nutně zachován klesající trend reálného kurzu. Pokud bude ekonomika udržitelným způsobem konvergovat, bude reálný kurz nadále vykazovat tendenci k rovnovážnému reálnému zhodnocování. Pokud ovšem bude transformace „neúspěšná“, ekonomika bude spíše divergovat, může se projevit trend reálného znehodnocování, a to alespoň na dobu, dokud nebudou provedeny další potřebné strukturální a institucionální reformy.

Obr. č. 1: Dráhy reálných kurzů v tranzitivních ekonomikách

Zdroj: Frait, J., Komárek, L.: *Dlouhodobý rovnovážný reálný měnový kurz koruny a jeho determinanty*. Praha, 1999, VP č. 9.

5 Empirická analýza konvergenčních procesů v ČR

V této kapitole se již přímo zaměřím na situaci v České Republice. Pokusím se nastínit, jak se ČR potýká s nominální i reálnou konvergencí, kde má silná místa a kde by se zase naopak mělo něco zlepšit. V první části se zaměřím na konvergenci reálnou, tedy na informace ohledně vývoje HDP a srovnatelné cenové úrovně. V části druhé se budu logicky věnovat konvergenci nominální, tedy plnění maastrichtských kritérií.

5.1 Reálná konvergence ČR

Čím více se blíží ekonomika ČR k ekonomikám zemí eurozóny, tím je tempo konvergence pomalejší. S příchodem do eurozóny je země vystavena riziku vzniku asymetrických šoků. Čím větší bude sladěnost ekonomik, tím menší bude riziko výskytu nějakého nebezpečí. Při posuzování míry reálné konvergence využiji dva základní makroekonomické ukazatele, HDP na obyvatele v paritě kupní síly a srovnatelnou cenovou úroveň.

Pokud se podíváme na graf č.1, vidíme vývoj HDP na obyvatele v ČR v paritě kupní síly mezi roky 1997 – 2007. Zajímavým místem je rok 2000, který tvoří jakési dno. Vývoj HDP bych proto rozdělila na dvě období, a to zaprvé vývoj od vzniku ČR do roku 2000 a zadruhé vývoj od roku 2000 po současnost.

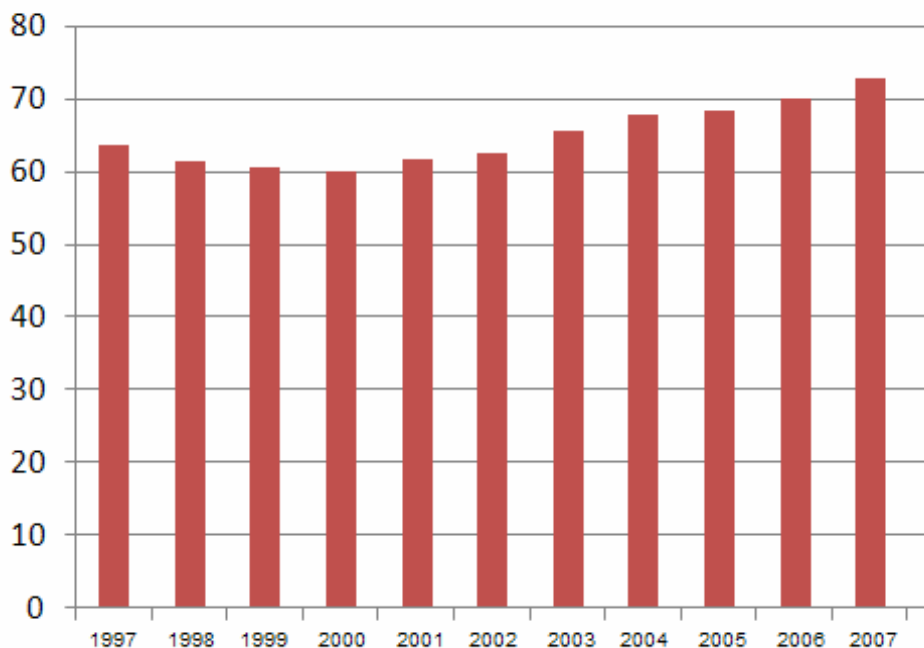
Na počátku 90. let 20. století si česká ekonomika stála poměrně dobře. HDP²² bylo lehce nad 70% průměru zemí budoucí EU-12. V této době dokonce přesahoval úroveň Řecka, Portugalska i většiny ostatních kandidátských zemí. Během transformačního období však došlo k výraznému poklesu HDP. Ztráta byla větší než v ostatních transformujících se ekonomikách. V druhé polovině devadesátých let se tyto ekonomiky začaly vzpamatovávat z počáteční krize a vracely se k původním vyšším svým HDP. U ČR tomu tak ale nebylo, ta naopak spadla do další recese. Tato období divergence jsou

²² Veškeré údaje o HDP jsou myšleny na 1 obyvatele v paritě kupní síly.

zřetelná v tabulce č. 1. Proč ČR postupovala v modernizaci a restrukturalizaci pomaleji než ostatní kandidátské země? Vše vycházelo z bývalého politického režimu, během kterého se v ČR rozšířila oblast průmyslové výroby. Vyrábělo se ve velkém a vše bylo centrálně řízeno. Po rozpadu trhu se česká ekonomika přizpůsobovala jen velmi pomalu, nemohla totiž pokračovat v dosavadním zaměření výroby. Zaostávala jak technologicky tak nedostatkem zkušeností v podnikání. Menší ekonomiky s menší šířkou sortimentu reagovaly na tyto změny mnohem pružněji. Dále také přispěla privatizace, která tak jak byla nastavena, nevedla k dostatečné motivaci po restrukturalizaci.

S přechodem do nového tisíciletí se výrazným způsobem mění i vývoj reálné konvergence. Od té doby zaznamenáváme stálý růst. Od roku 2000 snížila ČR rozdíl v ekonomické úrovni přibližně o 13%. V roce 2007 tak dosáhl HDP na obyvatele 72,98% průměrné hodnoty hrubého domácího produktu v zemích eurozóny. ČR tím svou úroveň předstihla úroveň člena eurozóny, Portugalsko. Před naším vstupem do EU došlo ke zlepšení podmínek pro zahraniční investory a řadě dalších opatření, které vedly k urychlení restrukturalizace ekonomiky. S naším členstvím došlo ke změnám v zahraničním obchodu. Příliv zahraničního kapitálu pomohl k přeorientování výroby a ČR se stala pro zahraniční investory strategickým místem ve středu Evropy. Ovšem prognózy pro nadcházející období nejsou nikterak optimistické. V důsledku zpomalení ekonomiky, nejen v ČR, se očekává i zpomalení růstu HDP, pokud se ještě o růstu vůbec dá uvažovat.

Graf č. 1: HDP na obyvatele v PPS (v % HDP EU)

Zdroj: EUROSTAT

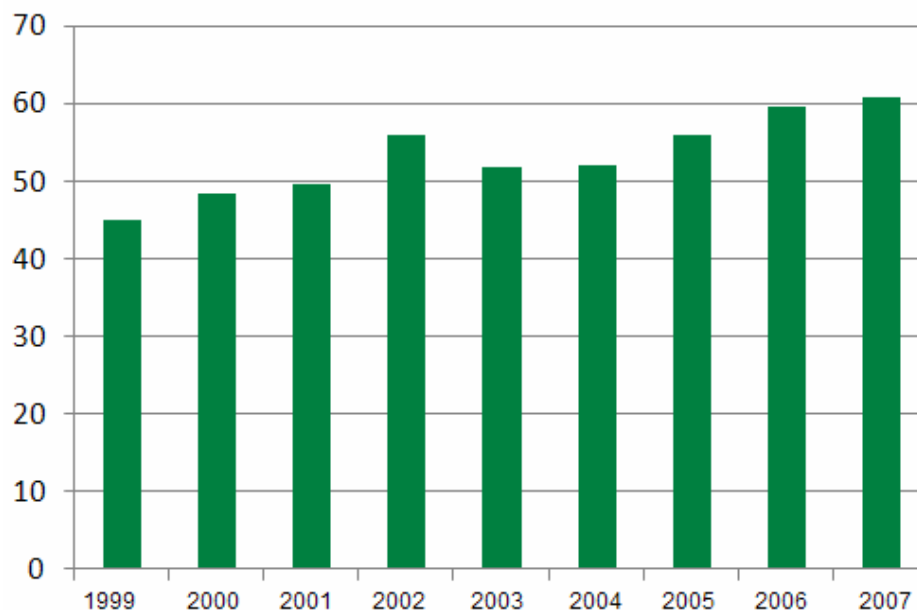
Tabulka č. 1: Tempo růstu reálného HDP, ČR, 1991-2000

Roky	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Tempo růstu	-11,6	-0,5	0,1	2,2	5,9	4,0	-0,7	-0,8	1,3	3,6	2,5	1,9	3,6	4,5	6,3	6,8	6,0	3,2

Zdroj: ČSÚ

CPL, tedy srovnatelná cenová úroveň, má velký význam hlavně od roku 1999, kdy byla v EU zavedena společná měna. V grafu č. 2 je znázorněn vývoj CPL v ČR. Vidíme, že trend je sice rostoucí, ale poměrně pomalý a příliš nekoresponduje s vývojem HDP. V porovnání s ostatními tranzitivními ekonomikami na tom byla ČR v roce 1999 téměř nejhůř.

Graf č. 2: Srovnatelná úroveň cenové hladiny v ČR (v % k EU)

Zdroj: EUROSTAT

5.2 Plnění maastrichtských kritérií

V kapitole věnované maastrichtským kritériím jsem podrobně popsala podstatu jednotlivých kritérií. Nyní se podíváme jak tato kritéria plní svou funkci v praxi na příkladu ČR. Pro každé kritérium jsem vytvořila jednoduchou tabulku, ze které lze vyčíst, jakých hodnot dosahovala v daném roce ČR a jaká byla referenční hodnota onoho kritéria.

KRITÉRIUM CENOVÉ STABILITY

Toto kritérium se ČR dařilo v letech 2005 a 2006 bez zásadních problémů plnit. V roce 2007 už jej ČR nesplnila o 0,2%. Bylo to hlavně díky prudkému nárůstu světových cen

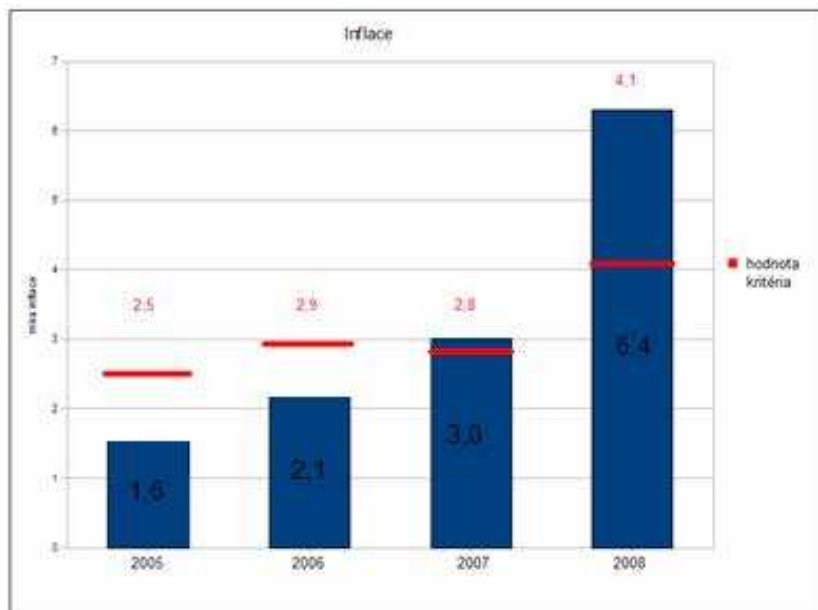
zejména potravin a ropy. Ovšem ČR neplní kritérium ani v roce 2008, neboť dosažená hodnota přesáhla hodnotu referenční o 2,3%. Toto nesplnění hodnoty kritéria je sice dosti významné, ale podle prognóz Evropské komise pouze dočasné. Zvýšení inflace způsobily především proinflační šoky, zejména úpravy nepřímých daní v souvislosti s reformou veřejných financí, ale i s harmonizací s právem EU (zvýšení snížené sazby DPH, spotřební daně na cigarety a zavedení ekologických daní), a extrémní nárůst světových cen potravin a energií. S odezněním těchto jednorázových vlivů dojde v roce 2009 ke zdatnému snížení inflace k hodnotám umožňujícím plnění kritéria cenové stability.

Měnová politika ČNB i nadále směřuje k cílování inflace. Od ledna 2006 platí inflační cíl ve výši 3 % s maximální odchylkou ± 1 p.b. V březnu roku 2007 ČNB stanovila nový inflační cíl, který bude platit od roku 2010 ve výši 2 % s tolerančním pásmem ± 1 p.b. Strukturální politiky si kladou za cíl provést reformní kroky k podpoře konkurenceschopné ekonomiky. Proto se zaměřují především na zvyšování produktivity (podnikatelské prostředí, výzkum a vývoj, inovace) a zaměstnanosti (flexibilita trhu práce, začleňování na trhu práce, vzdělávání).²³ Nižší inflace v ČR podle nového cíle do budoucna dále zvyšuje šance na plnění maastrichtského kritéria cenové stability. ČNB chápe, že se skutečnost může od stanovených cílů lišit v souvislosti s úpravami nepřímých daní. V rámci výhledu plnění tohoto kritéria v dalších letech lze pak za potenciálně rizikový považovat rok 2010 s ohledem na nejistoty v příspěvku administrativních opatření (míry zvýšení regulovaného nájemného).²⁴

²³ *Www.zavedeneura.cz* [online]. 2008 [cit. 2009-03-03]. Dostupný z WWW: <http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/xsl/dokumenty_konvergen_program_cr.html>.

²⁴ Ministerstva financí ČR, ČNB. *Http://www.mfcr.cz/cps/rde/xbcr/mfcr/Vyhodnoceni_Maastricht_2008_akt21032008_pdf.pdf* [online]. 2008 [cit. 2009-03-01]. "

Graf č. 3: Harmonizovaný index spotřebitelských cen (v %)

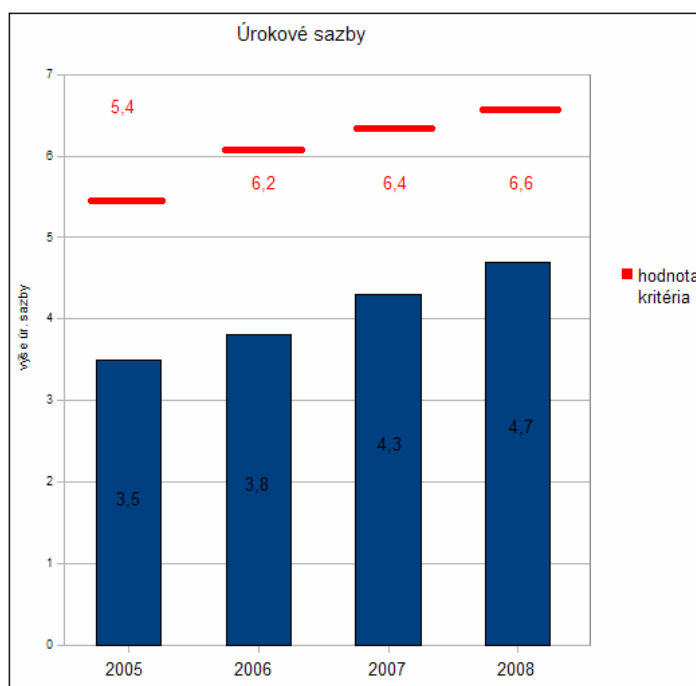
Zdroj: Ministerstvo financí ČR

KRITÉRIUM ÚROKOVÉ MÍRY

Toto kritérium ČR bez problémů plní a pokud jde o prognózy do budoucna, tak ani zde se zatím nevyskytuje žádný problém. V minulosti se stalo, že u některých zemí, které měly před vstupem do eurozóny rychlou konvergenci nominálních úrokových sazeb, pak na jejich ekonomiky působil asymetrický šok. Pro zemi plánující vstup je proto výhodnější postupovat ke sblížení dříve. Rozdíl mezi českými úrokovými sazbami a úrokovými sazbami eurozóny je již od roku 2002 v podstatě nulový či záporný.

Úroková sazba se stanovuje na základě dlouhodobých státních dluhopisů. To, co by mohlo úrokovou sazbu ohrozit, je například nedůvěra ve finanční trhy. Pokud ovšem bude příznivý stav veřejných financí a ČR bude dostávat svým závazkům, není třeba se nijak zásadně obávat.

Graf č. 4: Úrokové sazby z vládních dluhopisů (v %)

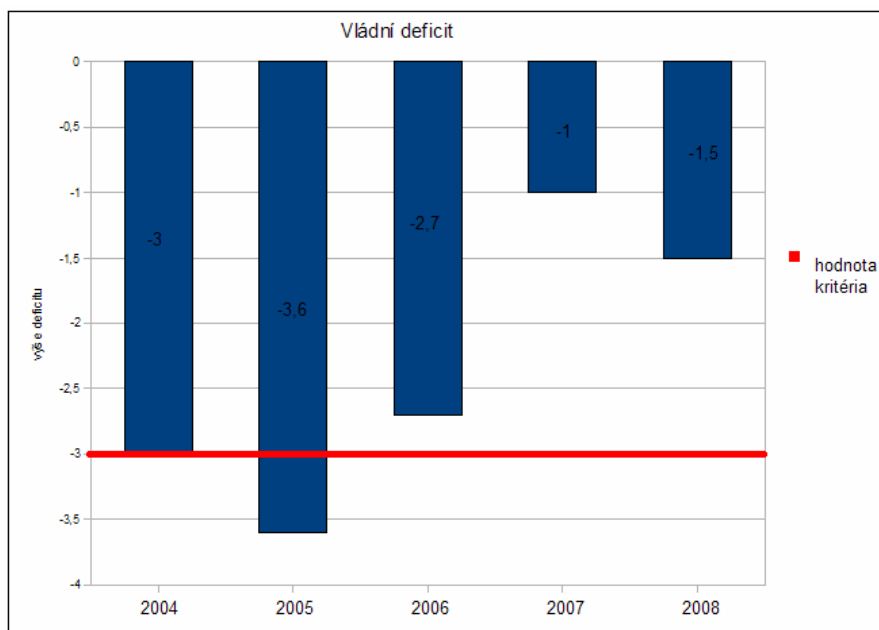

Zdroj: Ministerstvo financí ČR

KRITÉRIUM VLÁDNÍHO DEFICITU

Vláda ČR by se měla snažit udržet vládní deficit pod úrovní 3% HDP. Ne vždy se jí to ovšem dařilo. Od roku 2004 byla ČR zařazena do procedury s nadměrným schodkem. Rada ECOFIN dala ČR při zahájení procedury termín na snížení vládního deficitu pod 3% do konce roku 2008. Mezi roky 2006 – 2008 ČR toto kritérium plnila. Výhledově by v klesajícím trendu ráda pokračovala, ale v současnosti jí v tom brání ekonomická recese, která zasáhla i českou ekonomiku. Vládní deficit, jak se zdá, nebude toto kritérium v příštím roce plnit, a to z důvodu snížení tempa růstu HDP a vynaložení větších výdajů spojených s ekonomickou recesí. Dále se počítá s možnými výdaji v podobě tvorby rezervních fondů, majetkového vyrovnání s církvemi, řešení ekologických závazků.

Graf č. 5: Saldo sektoru vládních institucí (v % HDP)

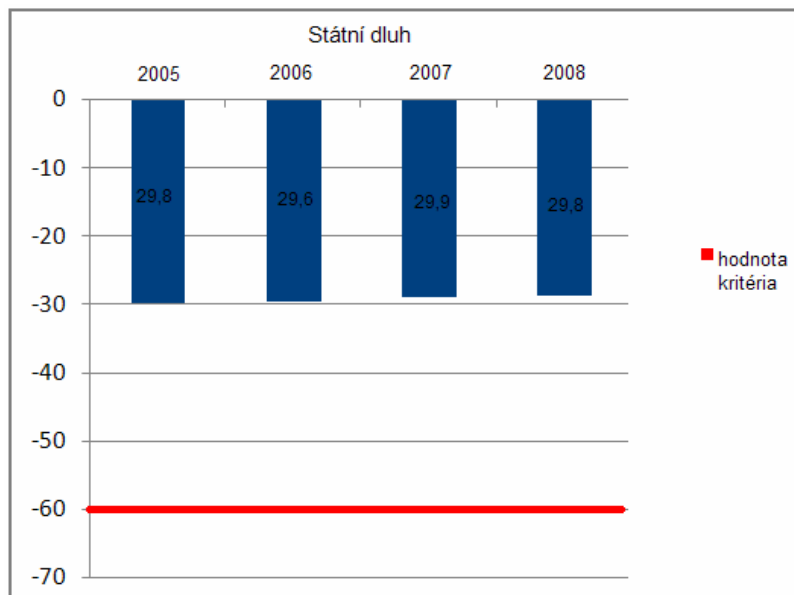

Zdroj: Ministerstvo financí ČR

KRITÉRIUM STÁTNÍHO DLUHU

S tímto kritériem nemá ČR žádné větší problémy. Je to dáno i tím, že v době vzniku samostatné ČR v roce 1993 jsme začínali s nulovým dluhem. Do situace růstu dluhu se ČR dostala už v letech 2001 – 2003 díky zahrnutí většiny nepřímých závazků vlády (zejména vládních garancí a také zařídění České inkasní a České konsolidační agentury a jejích dceřiných společností do sektoru vládních institucí). V posledních letech se daří dluh snižovat. Je to dáno hospodářským růstem. Aby byl i tento stav do budoucna udržitelný, jsou nezbytné reformy na poli fiskální politiky. Očekává se dostavení negativních dopadů stárnutí obyvatelstva. Pokud do té doby nebude provedena důchodová reforma a reforma zdravotnictví, dá se počítat, že dluh začne opět růst.

Graf č.6: Vládní dluh (v % HDP)

Zdroj: Ministerstvo financí ČR

KRITÉRIUM STABILITY MĚNOVÉHO KURZU

Toto kritérium je možné hodnotit až po vstupu ČR do kurzového mechanismu ERM II. Plnění tohoto kritéria je většinou posledním krokem k přijetí země do Eurozóny. Protože ČR prozatím do ERM II nevstoupila, pokusím se alespoň nastínit několik zajímavých věcí spojených s procesem během období, kdy je země členem ERM II.

Členská země EU může do ERM II vstoupit v podstatě kdykoliv. Proto, aby splnila konvergenční kritérium stability měnového kurzu, musí se během účasti v ERM II minimálně po 2 roky pohybovat v užším intervalu, než je standardní fluktuační pásmo $\pm 2,25\%$. Načasování přijetí jednotné měny euro je velice důležité. Jde zejména o politické rozhodnutí v kompetenci Vlády ČR ve spolupráci s ČNB. ČNB zde plní jakousi poradní funkci. Co nám tedy ČNB, v souvislosti se vstupem do ERM II, radí?

ČNB zastává názor, že delší než minimálně vyžadované setrvání v ERM II se nejeví jako přínosné. ČR by se proto měla zapojit do mechanismu ERM II teprve po splnění

všech předešlých konvergenčních kritérií z důvodu, aby jí bylo umožněno v době vyhodnocování kurzového kritéria (po dvou letech od vstupu do ERM II) přijmout jednotnou měnu euro.

Jak již víme z rozboru předešlých kritérií, ČR ne všechna bezproblémově plní. Tzn., že vstup do ERM II zatím v úvahu nepřipadá. A kdyby přeci ano, jaká je pravděpodobnost, že ČR kritérium stability měnového kurzu splní během prvních dvou let? Jen se podívejme, jak to vypadalo se stabilitou měnového kurzu za poslední 2 roky. Dlouhodobý trend české koruny sice vykazuje růst, ale průběh let 2007, 2008 nevedl k souhrnnému zhodnocení o více než 15%. Navíc nyní, v době trvání krize finančních trhů, nejsou vyloučeny výrazné výkyvy kurzu směrem dolů, pod hranici 15%. Nelze odhadnout, jak dlouho tato krize finančních trhů potrvá, nelze tedy ani odhadnout, jak dlouho potrvá období zvýšené kurzové volatility. Plnění kurzového kritéria po vstupu do ERM II by tak v těchto podmínkách mohlo být velmi obtížné.

6 Porovnání s problémy dalších středoevropských členů EU

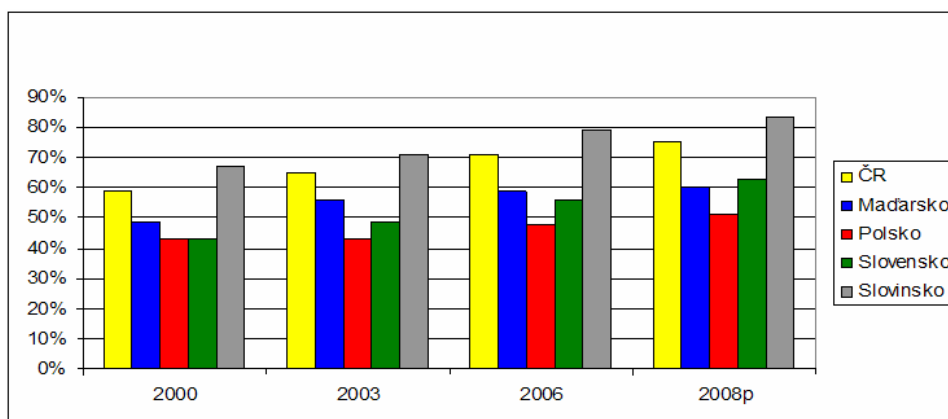
V této kapitole nás budou zajímat Slovensko, Polsko, Maďarsko, Slovinsko. O situaci v ČR jsme již mluvili v předchozí kapitole, jak jsou na tom tedy ostatní státy? Z výše jmenovaných států jsou již dva jsou členy eurozóny, a to Slovinsko a Slovensko. Vlády jednotlivých států si stanovují reálné termíny přijetí eura. Slovensko si stanovilo rok 2009, který také splnilo. Maďarsko si vymezilo období 2010 – 2014. Polsko konstatovalo, že do roku 2012 nepřichází společná měna v úvahu. Pouze česká vláda zatím s nějakým konkrétním datem vyčkává. Dá se uvažovat, že současná situace na finančních trzích termíny přijetí eura ještě oddálí, z důvodu nestability ekonomik a neplnění předepsaných kritérií. Dále záleží na konkrétní vládě, lépe řečeno politické straně, která je právě u moci a rozhoduje o dění ve státě. Zda zastává spíše názor přijetí společné měny bez zbytečných odkladů nebo raději vyčkává na strategicky nejvýhodnější čas vstupu do eurozóny.

Výše jsem zmiňovala současnou situaci na finančních trzích. Ze států, které usilují o vstup do eurozóny, jsou touto situací nejvíce postiženy pobaltské státy a Maďarsko. Jaký to bude mít vliv na termín přijetí eura, můžeme hodnotit až zpětně, proto se nyní pojd'me věnovat a komentovat situace, které jsou z časového vývoje jasně dané. Nejprve bych se ráda zajímala o problémy spojené s reálnou konvergencí a až poté s konvergencí nominální.

REÁLNÁ KONVERGENCE

Jak jsem již zmiňovala v kapitole minulé, ČR měla na počátku transformačního období potíže s restrukturalizací, lépe řečeno Československo. O poznání lépe na tom bylo Polsko se svým větším vnitřním trhem nebo Maďarsko, které se zaměřovalo na lehký průmysl a služby. Nejlépe na tom bylo Slovinsko, které již za bývalé Jugoslávie mělo těsnější vazby na západní trhy. Proto česká a slovenská ekonomika zvýšila v posledních letech nebývale tempa růstu.

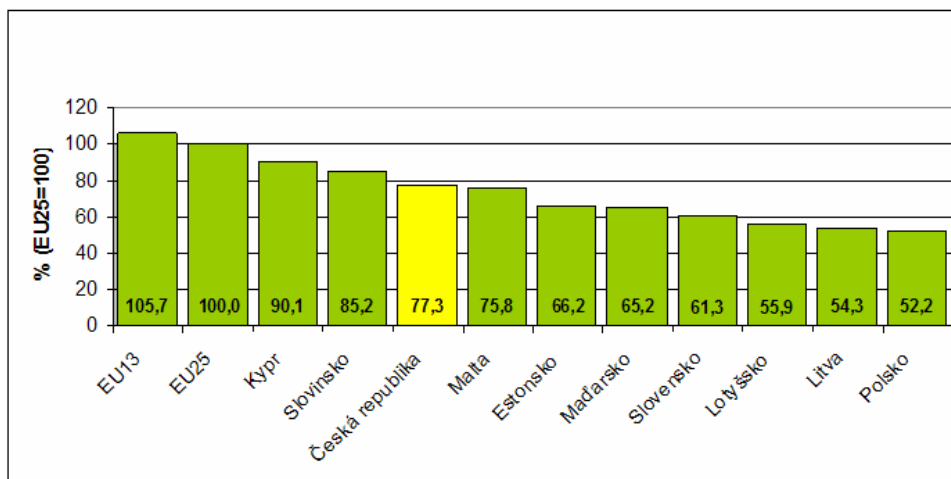
Graf č. 7: Úroveň HDP na obyvatele při přepočtu pomocí běžné PPP – EU-5 (EU-12=100)

p = predikce
Zdroj: EUROSTAT, ČSÚ

V rámci desítky, která přistoupila do EU v květnu 2004, se ČR v roce 2006 dostala na třetí pozici (vyšší úroveň HDP na osobu v paritě kupní síly mají pouze Kypr a Slovinsko).

Graf č. 8: HDP na obyvatele v PPS v roce 2006, EU-10²⁵ (EU-25=100), v %

Zdroj: EUROSTAT

²⁵ Státy, které přistoupily do EU 1.1. 2004.

Pokud se chce ekonomika jedné země co nejvíce přiblížit ekonomické úrovni druhé země, musí být její tempo růst větší než tempo růstu země, ke které se chce přiblížit. V tabulce č. 2 si můžeme všimnout, že tempo růstu v již vyspělých ekonomikách, v našem případě v eurozóně, roste daleko pomaleji než v rozvíjejících se ekonomikách. V posledních třech letech zaznamenalo největší růst Slovensko, Polsko a Česká republika. Přestože Polsko vykazovalo pozitivní růst, v celkové sladěnosti si stojí nejhůře ze všech hodnocených států, což je zřetelné z grafů č. 7 i 8. Je to dáno jeho výchozí pozicí. Polsko řeší dlouholeté problémy s vysokou nezaměstnaností, která se pohybovala po roce 2000 až kolem 20%, v roce 2007 se jí podařilo dostat pod 10%, ale díky současné ekonomické recesi se na počátku roku 2009 pod touto hranicí neudržela. Jeho vyhlídky jsou veskrze pozitivní, na rozdíl od Maďarska, které se potýká s problémy napříč celou ekonomikou. Ačkoli se to přímo nejeví z grafů č. 7 a 8, podívejme se na roční rozdíly v tempu růstu za roky 2007, 2008. Maďarská ekonomika rostla v obdobích, kdy se ostatní země potýkaly s různými problémy, prováděly reformy atd. Teď je tomu naopak! Za poslední dva roky je ekonomický růst Maďarska nulový až záporný. Maďarsko zaspalo s aktivní rozpočtovou politikou. Je jasné, že rozmezí let 2010 – 2014 pro vstup do eurozóny je pro Maďarsko zcela nereálný. Tomuto problému se budu ještě věnovat v části nominální konvergence. Podívejme se na státy, které již eurem platí. Tady by to asi bez aktivní politiky nešlo. Tyto státy již mají potřebná kritéria pro vstup do eurozóny splněna. Do budoucna nás budou spíše zajímat jejich zkušenosti se společnou měnou. Jak Slovinsko, tak Slovensko se snažili o co nejrychlejší termín přijetí eura. Strategie záleží na konkrétních podmínkách v daném státě. To, že ČR s přijetím vyčkává, má svůj důvod, stejně tak jako má svůj důvod to, že se Slovinsko snažilo zavést euro v co nejkratším možném čase z důvodu nestability již bývalého tolaru. Naopak samostatná měnová politika přinesla Česku rychle cenovou stabilitu.

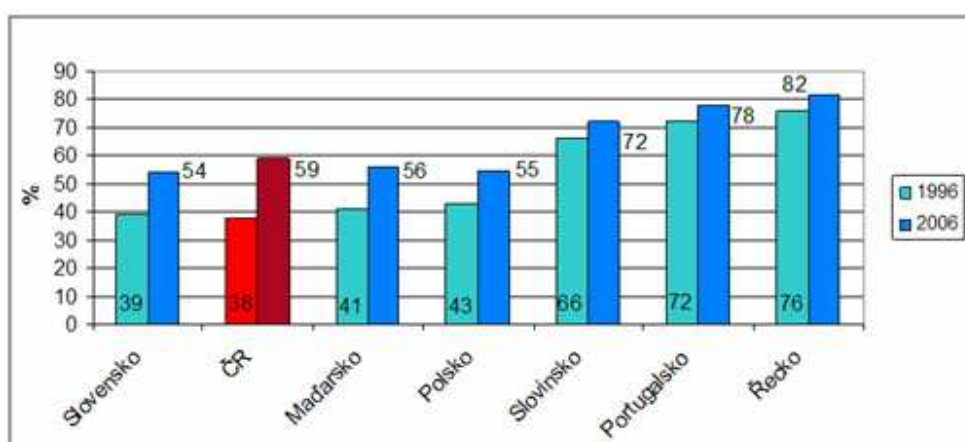
Tabulka č. 2: Tempo reálného růstu HDP EU-5 a eurozóny, 1996-2008 (% změna oproti předchozímu roku)

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Eurozóna	1,5	2,5	2,8	3,0	3,9	1,9 (1,9)*	0,9 (1,1)	0,8 (1,1)	2,0 (2,3)	1,4 (1,5)	2,7 (2,8)	2,6 (2,7)	2,5 (2,5)
ČR	4,0	-0,7	-0,8	1,3	3,6	2,5	1,9	3,6	4,2	6,1	6,1	4,9	4,9
Maďarsko	1,3	4,6	4,9	4,2	8,0	4,1	4,4	4,2	4,8	4,1	4,0	2,4	2,6
Polsko	6,2	7,1	5,0	4,5	4,2	1,1	1,4	3,8	5,3	3,5	5,8	6,1	5,5
Slovensko	6,9	5,7	3,7	0,3	0,7	3,2	4,1	4,2	5,4	6,0	8,3	8,5	6,5
Slovinsko	3,7	4,8	3,9	5,4	4,1	2,7	3,5	2,7	4,4	4,0	5,2	4,3	4
	rozdíl (v p. b.)					rozdíl (v p. b.)							
ČR	2,5	-3,2	-3,6	-1,7	-0,2	0,6	1,0	2,8	2,2	4,7	3,4	2,3	2,4
Maďarsko	-0,2	2,1	2,1	1,2	4,2	2,2	3,5	3,4	2,8	2,7	1,3	-0,2	0,1
Polsko	4,7	4,6	2,2	1,5	0,4	-0,8	0,5	3,0	3,3	2,1	3,1	3,5	3,0
Slovensko	5,4	3,2	0,9	-2,7	-3,1	1,3	3,2	3,4	3,4	4,6	5,6	5,9	4,0
Slovinsko	2,2	2,3	1,1	2,4	0,3	0,8	2,6	1,9	2,4	2,6	2,5	1,7	1,5

Zdroj: EUROSTAT, OECD (* údaj v závorce uvádí tempo růstu reálného HDP EU-15)

V grafu č. 9 jsou porovnány úrovně cenových hladin za poslední desetiletí. Záměrně jsem pro srovnání zvolila i Portugalsko a Řecko, které se svým vývojem liší od vývoje ostatních „starých“, států EU. Česká republika vykázala ve sledovaném období značnou rychlost přibližování oproti ostatním ekonomikám a to ve výši 21 p. b. Je to ovšem dáno její nejnižší výchozí pozicí. Nejmenší posun (6 p. b.) nastal ve Slovinsku, Portugalsku a Řecku, kde již ale cenová úroveň dosahuje téměř tří čtvrtin cenové úrovně eurozóny. ČR tedy za posledních 10 let předstihla cenovou úroveň všech tranzitivních ekonomik, s výjimkou Slovinska. Nicméně rozdíl mezi dosaženou ekonomickou a cenovou úrovní eurozóny je v ČR stále největší ze všech sledovaných ekonomik (12 p. b., zatímco u ostatních zemí rozdíl nepřesáhl 7 p. b.).

Graf č. 9: CPL vůči eurozóně; EU-5, Portugalsko a Řecko, 1996 a 2006, v %

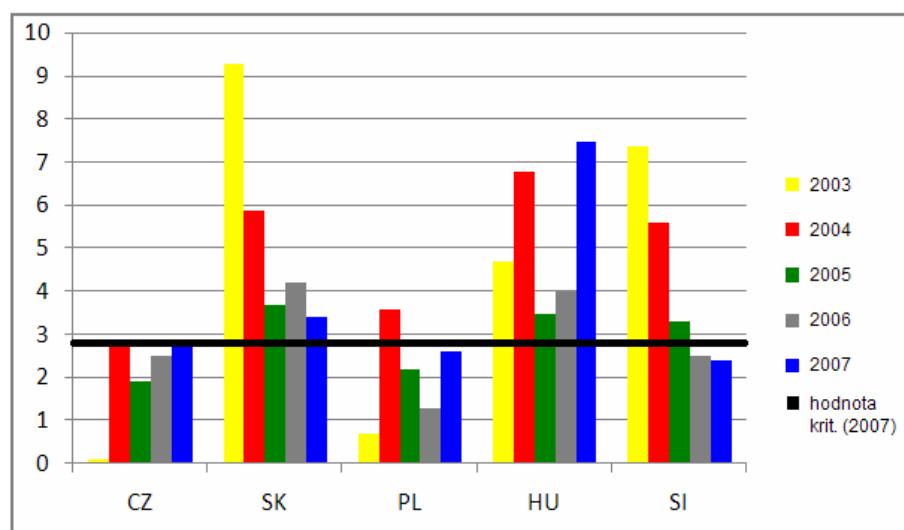

Zdroj: EUROSTAT, ČSÚ

NOMINÁLNÍ KONVERGENCE

V této části se zaměřím na problémy spojené s nominální konvergencí. Největší problémy s plněním kritérií má Maďarsko, jak jsem již zmiňovala výše. Problémy spojené s nominální konvergencí jsou samozřejmě provázány s konvergencí reálnou. Slabá místa budeme moci porovnávat na třech příkladech. Těmi jsou: inflace, deficit veřejných financí a státní dluh. Pro některé státy jsou to problémová místa spojena s plněním maastrichtských kritérií.

Graf č. 10: Cenová stabilita podle konvergenčního kritéria, 2003 – 2007, EU-5, v %

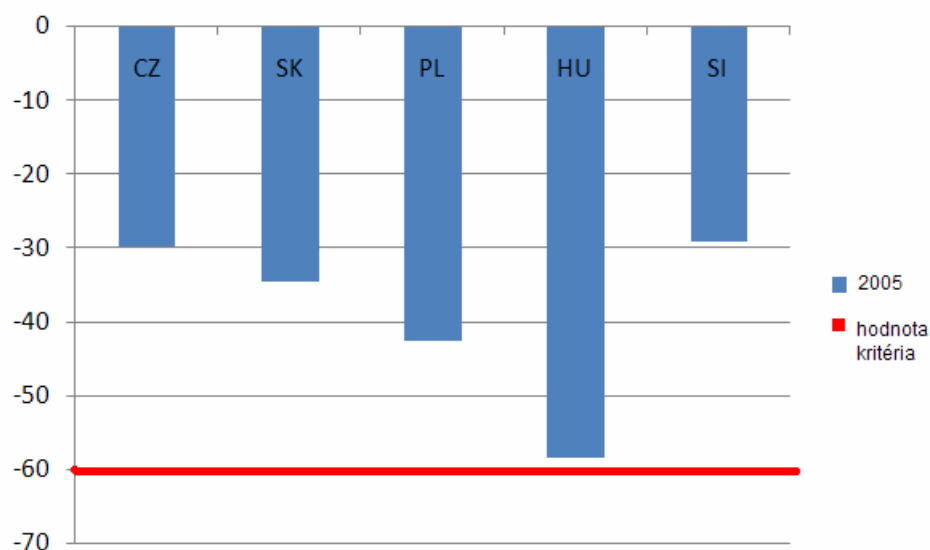
Zdroj: EUROSTAT

Vývoj inflace v jednotlivých státech můžeme sledovat na grafu č. 10, v období 2003 až 2007, přičemž černá křivka nám znázorňuje hodnotu referenčního kritéria pro rok 2007. Právě v tomto roce kritérium nesplnilo Slovensko a Maďarsko. ČR byla s plněním na hranici. Inflace ČR ve sledovaném období nepřekročila hranici 3%. V ostatních státech hodnoty celkem kolísají. Velký problém mělo a stále má Maďarsko. Důvody hledejme v jeho laxní rozpočtové politice. Pakliže se stalo, že se objevila v maďarském rozpočtu

nějaká díra, problém se řešil zvýšením daní. Dříve či později muselo dojít k tomu, že se dostaví vysoká inflace, následovaná minimálním hospodářským růstem a zvýšením úrokových sazeb. A jelikož se ještě navíc, právě v této době, dostavila celosvětová ekonomická recese, dá se situace v Maďarsku opravdu nazývat krizí.

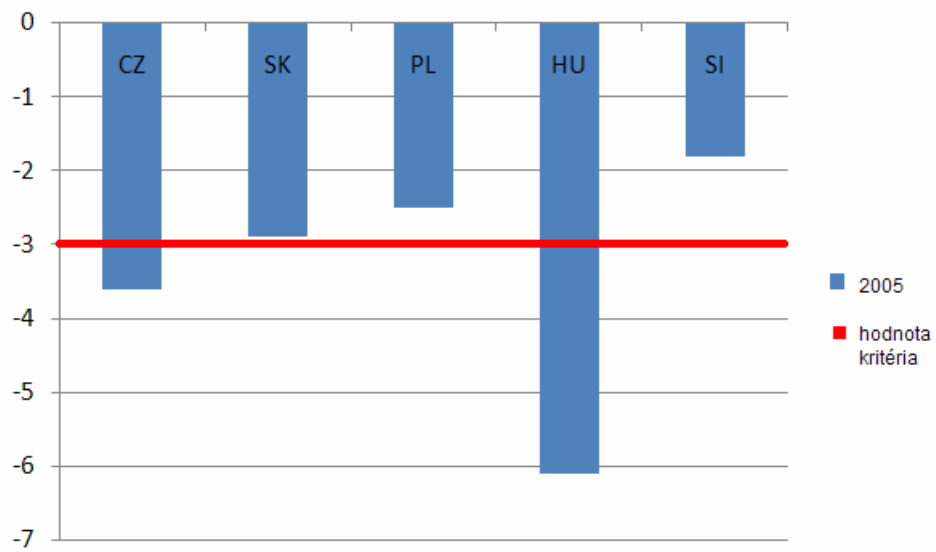
Pokud se podíváme na grafy znázorňující zadlužení, opět vidíme, že nejhůře si stojí Maďarsko, které má jako jediný problém udržet své celkové zadlužení pod 60% HDP. Ač se to přímo z grafů nezdá, s tímto kritériem má problémy i Polsko. Poláci však již v roce 1999 zavedli důchodovou reformu. Do budoucna plánuje polská vláda snížení zadlužení.

Graf č. 11: Vládní dluh zemí EU-5, v % HDP

Zdroj: EUROSTAT

Graf č. 12: Bilance vládního sektoru, EU-5, v % HDP

Zdroj: EUROSTAT

7 Závěr

Se vstupem České republiky do Evropské unie a postupnou integrací se stala ekonomická, tj. nominální a reálná, konvergence oblastí bedlivě sledovanou analytiky, odbornou, ale i laickou veřejností.

Cílem této bakalářské práce bylo – na základě analýzy stavu konvergence v ČR, zjistit, kde existují problémy a porovnat je s problémy dalších středoevropských států. Dále bylo cílem nalézt odpovědi na hypotézy, stanovené před samotným psaním této práce.

Těmito hypotézami jsou: Pro ČR bude výhodné vstoupit do Eurozóny, ČR vstoupí do Eurozóny do roku 2014

Reálná konvergence, vyjadřující přibližování se v ekonomické úrovni k zemím eurozóny, byla sledována ukazatelem HDP na obyvatele v běžné paritě kupní síly a tempem růstu reálného HDP.

Pokud jde o ČR, její hrubý domácí produkt na obyvatele v běžné paritě kupní síly přesahoval na počátku 90. let 70 % průměru budoucí eurozóny. Tento stav ovšem netrval dlouho a ČR začala ztrácet (hlavně z důvodu náročné restrukturalizace). Česká ekonomika prošla obdobím recese dokonce dvakrát a to v letech 1990-1992, po němž následovalo mírné oživení, a v období 1997-1999. Během této doby ztratila ČR náskok před státy EU-5, které naopak vykazovaly převážně předstih v tempích růstu před státy eurozóny. Zlom nastal s přechodem do nového tisíciletí, od této doby se začíná české ekonomice opět dařit, což dosvědčuje i akcelerace tempa růstu reálného HDP. V roce 2001 ČR ve vyjádření pomocí HDP na obyvatele v běžné paritě kupní síly dosahovala 61 % ekonomické úrovně eurozóny, v roce 2006 už to bylo 71 %. ČR nejvyšších temp růstu dosáhla v letech 2005 a 2006. Dařilo se i ostatním tranzitivním ekonomikám, nejvíce pak Slovensku.

Nominální konvergenci jsem sledovala hlavně z pohledu plnění maastrichtských kritérií jednotlivými státy.

ČR nemá dlouhodobě problém s plněním kritérií úrokových měr a státního dluhu. To

ovšem nemusí být pravda do budoucna, pokud nedojde k zásadním reformám (např. reformě zdravotnictví, důchodové reformě), bude docházet k neudržitelnému růstu státního dluhu. S plněním dluhového kritéria má v současnosti problém hlavně Maďarsko, které bylo ze všech pozorovaných států nejvíce zasaženo krizí na finančních trzích. Za problémovější kritéria z pohledu ČR můžeme považovat saldo vládního sektoru a míru inflace. Druhé zmíněné kritérium ČR dočasně neplnila v roce 2007 a 2008, a to z důvodu úpravy nepřímých daní vlivem reformy financí. V minulosti mělo s tímto kritériem problém Slovensko a Maďarsko, u kterého problém stále trvá. Asi největší míra pravděpodobnosti neplnění jednoho z maastrichtských kritérií hrozí u salda vládního sektoru, které ČR v minulých třech letech sice plnila, ale s očekávanými výdaji spojenými s korekcí důsledků finanční krize, se neplnění vyloučit nedá. Opět jde o problémové kritérium pro Maďarsko. Pokud jde o kritérium stability měnového kurzu, to je možné hodnotit až po vstupu ČR do kurzového mechanismu ERM II.

Odpověď na mou hypotézu, zda bude pro ČR výhodné vstoupit do eurozóny, není jednoznačná. Přijetí eura má svá pro i proti.

Jednotná měna vede k větší transparentci cen zboží prodávaných v různých zemích. Přijetí by uvítali velkoobchodníci a mezinárodní investoři, kterým by odstranění měnového rizika značně usnadnilo život. Dále cestovatelé, majitelé nemovitostí, akcií, velkých hypoték, nepochybně i stát, kterému by poklesla reálná hodnota státních dluhopisů.

Jsou i tací, kteří by na společné měně rozhodně nevydělali, a to: majitelé peněz na běžných účtech, kde úroky nebudou schopny převýšit tempo růstu cen, nárůst inflace, který můžeme pozorovat u zemí majících euro. Dále majitelé dluhopisů a ti, co mají příjmy valorizované podle inflace. Rovněž banky, protože se sníží reálné hodnoty poskytnutých úvěrů a posílí se konkurenční prostředí.

Hypotézu o vstupu ČR do eurozóny před rokem 2014 vidím spíše jako neprůkaznou, zejména z důvodu komplikací, které přinesla současná krize na finančních trzích. Jedná se o zpomalení ekonomiky, zvýšení vládních výdajů atd. Aby byl zmíněný termín splněn, musela by ČR vstoupit do systému ERM II nejpozději v roce 2012, do té doby

by musela bezproblémově plnit maastrichtská kritéria a ještě zapracovat na reálné konvergenci. Záleží také, jaký postoj bude zastávat nová vláda vzešlá z voleb, která bude známá v říjnu letošního roku.

8 Summary

As the Czech Republic has entered to the European Union the issue of economical convergence has become much more handled. At the moment of joining the EU every new member country commits to acceptance of Euro without any unreasonable delay. It commits to convergence criteria, particularly nominal criteria (which represent approaching level of nominal quantity), which are articulated under Maastricht criteria. Besides, they must be focused on the level of real convergence (which represent approaching economic level one country to economic level more developed country).

My objective is to describe the issue of the EU monetary system, then to describe problems connected with the nominal convergence and the real convergence of the Czech Republic and to compare it with some chosen Central European EU countries. I want to find out whether the access to the euro area is profitable for the Czech Republic and whether it is realistic to access to the euro area in 2014.

The Czech Republic will probably not fulfill some of the Maastricht criteria due to crisis of financial markets, which has caused slowdown of the economy and greater government spending. This will cause the later access to the euro area. Among the countries being compared (Slovakia, Poland, Hungary, Slovenia) Hungary is the one with the worst economical situation, having problems across the whole economy.

The question of acceptance of Euro has its pro-and-con. On one hand the common currency causes clearer transparency in the case of the prices of goods sold in different countries. Euro would be preferred by warehousemen and international investors because it would simplify their business. The same way with travelers, real estates holders and stockholders, those people having high mortgages. Undoubtedly, state would prefer having euro as well because due to this the real price of government bonds would get lower. On the other hand, there are those who would lost with the acceptance of Euro; those are holders of bank current accounts (the interests would not be capable

to overreach the growth rate of prices and of inflation, which can be observed in countries having Euro), then holders of funds and those having earning graduated according to inflation. Banks would not profit from acceptance of Euro because of the fact that the real value of rendered credits would decrease and the competition would be greater.

Seznam použité literatury

Knihy a publikace

- [1] Fassmann, M. (koordinátor projektu): *Sociální a ekonomické souvislosti integrace České republiky do Evropské unie: (ekonomická konvergence, konkurenceschopnost a sociální soudržnost)*. 1. vyd. Praha: Rada vlády ČR pro sociální a ekonomickou strategii, 2002. 375 s. ISBN 80-238-8699-1.
- [2] Kadeřábková, A., Spěváček, V., Žák, M. (editoři): *Růst, stabilita a konkurenceschopnost: aktuální problémy české ekonomiky na cestě do EU*. 1. vyd. Praha: Linde, 2003. 329 s. ISBN 80-86131-35-1.
- [3] Kadeřábková, A.: *Úvod do ekonomické analýzy*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2001. 158 s. ISBN 80-245-0184-8.
- [4] Kadeřábková, A.: *Základy makroekonomické analýzy: růst, konkurenceschopnost, rovnováha*. 1. vyd. Praha: Linde, 2003. 175 s. ISBN 80-86131-36-X.
- [5] Kohout, P.: *Investiční strategie pro třetí tisíciletí*. 5. vyd. Praha 2008: Grada. 287 s. ISBN 978-80-247-2559-8.
- [6] Mankiw, N. G.: *Zásady ekonomie*. Přel. prof. Ing. M. Sojka, CSc. a kol. 1. vyd. Praha 2000: Grada Publishing, 2000. 765 s. ISBN 80-7169-891-1.
- [7] Nachtigal, V., Tomšík, V.: *Konvergence zemí střední a východní Evropy k Evropské unii*. 1. vyd. Praha: Linde, 2002. 231 s. ISBN 80-7201-361-0.
- [8] Spěváček, V.: *Makroekonomická analýza a prognóza*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1996. 96 s. ISBN 80-7079-055-5.
- [9] Spěváček, V. a kol.: *Transformace české ekonomiky. Politické, ekonomické a sociální aspekty*. 1. vyd. Praha: Linde, 2002. 525 s. ISBN 80-86131-32-7.
- [10] Žídek, L.: *Česká ekonomika v 90. letech*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004. 105 s. ISBN 80-210-3551-X.

Zprávy a rozbor

- [11] ČSÚ: *Analýza kontextů makroekonomického vývoje v ČR za rok 2005*. Dostupné na www: <http://www.czso.cz/csu/2006edicniplan.nsf/publ/1101-06-za_rok_2005>
- [12] Eurostat, OECD: *Purchasing Power Parities and Real Expenditures. 2002 Benchmark year. 2004*. Dostupné na www: <http://miranda.sourceoecd.org/v1=2129409/cl=14/nw=1/rpsv/cgi-bin/jsearch_oecd?limittitles=&cheese=searchdb&oecd-select=home.htm&form=expert&search0=Purchasing+Power+Parities+and+Real+Expenditures+&search=&field0=tk&system=oecd_all&sortresultsby=rev_timestamp&what=d1>
- [13] Ministerstvo financí ČR, ČNB: *Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou za rok 2008*. Dostupné na www: <http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/maastricht_vyhodnoceni_2008.pdf>
- [14] Ministerstvo financí ČR, ČNB: *Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou za rok 2007*. Dostupné na www: <http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/maastricht_vyhodnoceni_2007.pdf>
- [15] Ministerstvo financí ČR, ČNB: *Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou za rok 2006*. Dostupné na www: <http://www.cnb.cz/m2export/sites/www.cnb.cz/cs/menova_politika/strategicke_dokumenty/download/maastricht_vyhodnoceni_2006.pdf>
- [16] OECD: *New GDP Comparisons Based on Purchasing Power Parities for the Year 2002*. Paříž, 2005. Dostupné na www: <<http://www.oecd.org/dataoecd/32/62/34256773.pdf>>
- [17] Spěváček, V., Vintrová, R., Hájek, M., Žďárek, V: *Růst, stabilita a konvergence české ekonomiky v letech 1996-2005*. Working Paper CES VŠEM, č. 11, 2005. 75 s. ISSN 1801-2728. Dostupné na www: <http://www.vsem.cz/data/docs/gf_WPN011.pdf>

- [18] Žďárek, V.: *Nominální konvergence v České republice – vybrané aspekty a implikace*. Working Paper CES VSEM 6/2006. 62 s. ISSN 1801-2728. Dostupné na www: <http://www.vsem.cz/data/docs/gf_WPNo606.pdf>

Články

- [19] Čihák, M., Holub, T.: *Cenová konvergence k EU – pár nezodpovězených otázek*. In Finance a úvěr, 2001, č. 6, s. 331-349.
- [20] Frait, J., Komárek, L.: *Na cestě do Evropské Unie: nominální a reálná konvergence v tranzitivních ekonomikách*. In Finance a úvěr, 2001, č. 6, s. 314-330.
- [21] Frait, J., Komárek, L.: *Dlouhodobý rovnovážný reálný měnový kurz koruny a jeho determinanty*. Praha, 1999, VP č. 9.
- [22] Landorová, A.: *Reálná a nominální konvergence v integraci České republiky s Evropskou unií*. Aplikované právo. 2003, č. 3, s. 16.
- [23] Tuleja, P.: *Reálná konvergence Česka a Polska k eurozóně. „Nové trendy-nové nápady 2007“*
- [24] Šmídová, K.: *Můžeme mít obojí? Reálná a nominální konvergence v období přílivu přímých zahraničních investic*. In Finance a úvěr, 2001, č. 6, s. 364-376.
- [25] Vintrová, R., Spěváček, V.: *Jak rychle rostla česká ekonomika?* In Ekonom, č. 16, roč. 2005. Dostupné na www: <http://www.vsem.cz/data/docs/gf_clanek.pdf>
- [26] Vintrová, R.: *Rychlejší růst a lepší ceny*. Ekonom. Ihned.cz, 2007. (11.1. 2007) Dostupné na www: <http://ekonom.ihned.cz/204-400000_search-yes-rychlej%9A%ED+r%F9st+a+lep%9A%ED+ceny-7f>
- [27] Zahradník, P., Jedlička, J.: *K některým otázkám reálné a nominální konvergence ve vztahu k Evropské unii*. In Statistika: ekonomicko-statistický časopis, 2004, č. 2, s. 132-148.

Ostatní zdroje

ČNB Dostupné na www: <<http://www.cnb.cz/cz/index.html>>

ČSÚ Dostupné na www: <<http://www.czso.cz/>>

Ministerstvo financí ČR Dostupné na www: <<http://www.mfcr.cz>>

Eurostat Dostupné na www:

<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1090,30070682,1090_33076576&_dad=portal&_schema=PORTAL>

Eurostat Statistics in DSI World Statistics. Dostupné na www:

<<http://www.econ.muni.cz/svi/infozdroje/>>

OECD Statistics in DSI World Statistics. Dostupné na www:

<<http://www.econ.muni.cz/svi/infozdroje/>>

Zavedení eura v České republice, pod záštitou MF. Dostupné na www:

<<http://www.zavedenieura.cz/cps/rde/xchg/euro/>>

